

DE TWEDE GENERATIE

1939 - 1945, ervaringen van een kind van een 'Rudolphstichtingskind'

Fred van der Zwan

Mijn verhaal gaat over mijn moeder Maria Cornelia Jol (roepnaam Rietje), haar broer Cornelis (oom Kees), haar zusje Pieterrella (tante Nella) en over mijzelf. Bij het zien van de televisie uitzending van 'Andere tijden', met als titel 'Opvoeders tegen wil en dank' van 6 maart 2014 en het artikel in het Reformatorisch Dagblad van dezelfde datum, kwamen bij mij de herinneringen boven aan de verhalen van mijn moeder Rietje over haar tijd op de Rudolphstichting in de periode 1939 - 1945.

Laat ik beginnen met het verhaal zoals ik dat heb gehoord en opgevangen uit de gesprekken tussen mijn moeder en mijn tante Nella. Door hun gezamenlijke ervaringen op de stichting waren mijn moeder en mijn tante Nella onafscheidelijk. In de vijftiger en zestiger jaren zagen die twee elkaar wekelijks. De gesprekken tussen hen gingen vaak over de Rudolphstichting en hoe zij die tijd beleefd hadden. Als kind, in de leeftijd tussen zes en vijftien jaar, kreeg ik er op die manier heel wat van mee. Die verhalen hebben veel indruk op mij gemaakt en ondanks mijn jeugdige leeftijd, zag ik dat mijn moeder en tante er moeite mee hadden. Halverwege de zeventiger jaren heb ik een indringend gesprek gevoerd met mijn moeder over haar jeugd op de Rudolphstichting en heb ik haar specifiek gevraagd naar haar belevenissen.

Vertrek naar het jeugdorp

Het begon met problemen in het gezin tussen haar vader en moeder met als gevolg dat haar ouders in 1938 zijn gescheiden. Mijn moeder, oom Kees en tante Nella bleven bij hun moeder (mijn oma) wonen. Aangezien de ouders van mijn moeder gereformeerd waren, bemoeide de gereformeerde kerk zich met dit gezin. Het standpunt van de gereformeerde kerk was in die tijd dat een vrouw alleen geen kinderen kon opvoeden. Ook de economische crisis speelde een belangrijke rol bij het nemen van de beslissing over wat er verder met de kinderen moest gebeuren. Hoe hield je je als alleenstaande vrouw staande in die tijd van economische crisis en oorlogsdreiging?

Een ouderling van de gereformeerde kerk speelde een belangrijke en actieve rol bij het bedenken van een oplossing voor het gezin. Aan de moeder van mijn moeder werd voorgesteld om de kinderen tijdelijk onder te brengen op de Rudolphstichting. Het zou maar voor een jaar zijn. In die tijd was oom Kees 15 jaar, mijn moeder 13 en mijn tante Nella 10 jaar. Als mijn moeder 14 jaar oud zou zijn, kon ze wel 'een dienstje' krijgen, oom Kees was dan 16 en kon ook gaan werken. Met de inkomsten van de kinderen kon het gezin zich dan financieel staande houden. De vader van mijn moeder (mijn opa) was het niet met dit voorstel eens, maar hij had de voogdij niet en kon het vertrek van zijn kinderen naar de Rudolphstichting niet tegenhouden en haar moeder (mijn oma) ging uit van de gedachte: "Het is maar voor een jaar".

Op 22 februari 1939 bracht een ouderling - kerkvoogd de kinderen met zijn auto naar de stichting. Bij het inschrijven in de administratie kregen ze als volgnummer 818, 819 en 820 mee. Mijn moeder, haar broer en haar zusje werden eerst in een boerengezin geplaatst en later, na een kort verblijf op het meisjespaviljoen, kwamen mijn moeder en mijn tante in 1940 bij een ander boerengezin terecht.

Wonen in het jeugdorp

De oorlog brak uit en toen mijn moeder op 19 augustus 1940 14 jaar oud werd, ging zij niet naar huis zoals was afgesproken, maar moest zij blijven. Er was geen sprake van vervolgonderwijs. Er was alleen het dagelijks werk op de boerderij. Aardappels schillen, sokken breien, sokken stoppen, etc. Het ontbijt bestond uit opgewarmde aardappels van de vorige dag, aardappels voor de lunch en aardappels voor het avondeten. Ik heb nog een briefje in het bezit van mijn tante Nella, die het volgende naar huis heeft geschreven:

“....dat wij (Kees, Riet en ik) op 22 februari 1939 zijn opgehaald bij moeder thuis door ouderling Voogd van de Geref. kerk van Scheveningen met diens auto. Hij heeft ons naar de Rud. Stichting gebracht. Daar aangekomen werden wij geplaatst bij boer Mesu. Wij kregen toen ook een nummer Kees 818. Riet 819. Nella 820. Die werden in al je kleren en lakens genaaid i.v.m. de wasserij. Ik weet ook dat in de strenge winter van 1939 - 1940 Kees zulke erge wintervoeten had dat hij geen schoen meer aankon en op klompen naar Amersfoort naar de ambachtsschool moest. Ja zelfs naar de kerk waar hij zich verschrikkelijk voor schaamde. Daar kwam Kees de kerk in, klos-klos-klos. En niemand deed er wat aan. Hij verfoeide Mesu. (net als Riet en ik) Een paar maanden later moesten Riet en ik naar het meisjes paviljoen en Kees bleef achter. ....”

Na een korte periode in het meisjespaviljoen werden mijn moeder en Nella bij het tweede boerengezin geplaatst Een ‘zeer koude douche’, omdat de situatie op het meisjespaviljoen aanzienlijk veel beter was dan het verblijf bij de boerengezinnen. In de boerengezinnen was er sprake van uitbuiting. De kinderen werden gebruikt als heel goedkope arbeidskrachten. Je hoefde ze niets te betalen. Ook weet ik dat tante Nella misbruikt is door haar pleegvader. Dat kwam uit omdat ze mee wilde naar de kerk in plaats van thuis te passen op het jongste kind van haar pleegouders. Toen haar gevraagd werd waarom ze niet wilde oppassen, zei ze tegen haar pleegmoeder: “Vader doet zo raar, hij zit met zijn handen onder mijn kleding”. Ze werd eerst natuurlijk niet geloofd en kreeg een extra zware straf, maar ik weet dat hier na de oorlog een rechtszaak over is geweest. Hij heeft schuld bekend, maar of de man ook straf heeft gekregen, weet ik niet.

Volgens mijn moeder en mijn tante kon je in die tijd niet naar de directeur gaan met een klacht, want je werd toch niet geloofd. Hij vond je ondankbaar. Voor straf werd je dan in een isoleercel gezet op het meisjespaviljoen en moest je sokken breien. Als de sokken af waren, maakten de meisjes er balletjes van en gingen ze er mee ballen en zongen ze liedjes. Prompt kregen ze van de toenmalige directeur te horen dat ze niet moesten zingen en spelen, maar hun zonden moesten overdenken.

Na de Rudolphstichting

Deze periode van hun leven heeft vijf jaar geduurd. Mijn moeder Rietje is begin 1944 te werk gesteld in een bejaardenhuis te Delft. In plaats van een jaar heeft zij vijf jaar op de Rudolphstichting gezeten. Mijn tante Nella is er tot het eind van de oorlog ingeschreven geweest. Ze is evenwel in 1944 ‘gevlucht’ naar haar vader en heeft met hem in de hongerwinter (1944-1945) voedseltochten gemaakt naar onder andere Kampen en IJsselmuiden. Mijn oom Kees is, door de situatie waarin hij verkeerde, binnen de invloedsfeer gekomen van de Duitse bezetter. Het leed hield voor mijn oom Kees niet op na zijn verblijf op de Rudolphstichting. In de nalatenschap van zijn vader (mijn opa) bevonden zich brieven, waaruit blijkt hoe moeilijk zijn leven was na het vertrek van de Rudolphstichting.

Ik ben blij dat ik het verhaal van mijn moeder, mijn tante en mijn oom heb kunnen vertellen. Ik heb er namelijk veel van mee gekregen, temeer ook omdat mijn moeder in 1948 was getrouwd met een man die stuurman was op een koopvaardijchip en maar eenmaal in de zes weken een weekend thuis kwam. Als praatpaal had mijn moeder alleen haar zus. De negatieve ervaringen die mijn moeder heeft opgedaan in haar jeugd op de Rudolphstichting heb ik als kind en tiener sterk ervaren. Dat heeft me pijn gedaan.

Bezoek aan De Glind

Later, na het indringende gesprek wat ik met haar heb gevoerd in de zeventiger jaren over haar ongelukkige jeugd, de oorlogstijd en de periode na de oorlog heb ik voorgesteld om een bezoek te

brengen aan jeugdorp De Glind - Rudolphstichting. Dat bezoek was een schok voor haar. Zij en haar zusje waren er nooit terug geweest en wat zouden ze aantreffen? Welke herinneringen zouden opkomen aan de boerderijen, de 'boerenfamilies' en de ondervonden vernederingen? Als pleegkind werd hen duidelijk gemaakt dat je niet gelijkwaardig was. Wat mijn moeder ontzettend veel pijn heeft gedaan, is dat zij later hoorde dat het boerengezin waar zij en haar zus verbleven, na de oorlog een eigen boerderij had gekocht. Dat was voor haar onbegrijpelijk.

Het bezoek van moeder en tante Nella aan De Glind in 1977 was voor hen ook een verademing! Het was anders! Geen uitbuiting meer van kinderen, maar zorg voor kinderen. Beiden hebben na dit bezoek met een vorm van berusting het verblijf op de Rudolphstichting een plaats kunnen geven. Op die dag was daar ook een ander oud pleegkind. De man bracht een bezoek aan het winkeltje. Hij nam een mooie appel mee en zei tegen de caissière: "Voor de appel betaal ik niet!! Ik heb geen fruit gekregen al de jaren dat ik hier verbleef!" De caissière schrok, maar de beheerder van de winkel reageerde uitstekend en wenste de man een goede dag. Uit de reactie van die man heb ik toentertijd afgeleid dat wat mijn moeder, haar broer en zus hadden meegemaakt geen op zich zelf staand verhaal was, maar een structureel probleem in die tijd.

Ook de uitgave van de herdenkingbundel '50 jaar Jeugdorp De Glind - Rudolphstichting - 1977' was voor mijn moeder en tante een teleurstelling. In de verhalenbundel werd geen recht gedaan aan het leed wat hen en anderen was overkomen. Zij herkenden zich hier niet in. Daar hadden ze wel op gehoopt. Dat begrijp ik volledig.

Erkenning

Ik juich het dan ook toe dat het stichtingsbestuur initiatieven ontplooit om de honderdjarige geschiedenis van de Rudolphstichting - Jeugdorp De Glind tot leven te brengen door de verhalen van bewoners en oud bewoners. Erkenning van het leed wat vroegere bewoners is overkomen is belangrijk, de vorm doet er minder toe.

Voor kinderen van de tweede generatie is de erkenning van wat hun ouder(s) op de Rudolphstichting hebben meegemaakt een middel om hun ouder(s) beter te begrijpen en bewondering voor hen te hebben dat zij staande zijn gebleven in en na deze periode. Alsmede begrip te hebben voor hun tekortkomingen in de opvoeding van hun kinderen. Moeder hield de tucht vast, zij wist en kon niet anders. Tante Nella 'bevrijdde' haar beide kinderen geheel van tucht, met alle gevolgen van dien. Dat is diepriet.